Länsstyrelsen
Värmland

Riksintresse för kulturmiljövården: Persberg

Områdesnamn: Persberg

Områdesnummer: K 8

Kommun: Filipstad

Socken: Färnebo

Sammanfattning

Innehåll

Gruvor av senmedeltida ursprung. Industri- och arbetarbebyggelse, bruksherrgård med mera. 1700- till 1900-tal.

Urvalsmotiv

Vetenskapligt/pedagogiskt. Persberg tillhör, tillsammans med gruvorna i Nordmark, de äldsta och för järnframställningen i västra Bergslagen mest betydelsefulla gruvorterna. Orten har sina rötter i 1300-talets bergshantering och har på sina ställen mycket representativ och välbevarad bebyggelse.

Beskrivning

Järnmalmsgruvorna på Persbergshalvön är de största inom Filipstads bergslag och tillhör, tillsammans med gruvorna i Nordmark, de äldsta i den mellansvenska bergslagsbygden. I anslutning till gruvorna anlades en av länets äldsta hyttor, Yngshyttan, som tillsammans med Nykroppa kronobruk under 1600-talet var landskapets ledande järnproducenter. Storgruvan på Odalfältet och Högbergsfältet med sina 15-tal gruvhål och intill 200 meter djupa gruvschakt bildar stommen inom gruvfältet och var i kontinuerlig drift in till mitten av 1900-talet. Den så kallade Tilas stoll, upptagen 1762, är en ort som i sjön Yngens nivå leder in i berget och uppvisar tydliga spår efter den äldre tillmakningsprocessen. Persbergshalvön innehåller en för hytt- och gruvorter typisk socialt och funktionellt

varierade bebyggelsemiljö med herrgård, kapell, skolhus, arbetarbebyggelse och industribyggnader. Det småskaliga odlingslandskapet på Högbergsfältets sluttningar bidrar till att exemplifiera den socialhistoriska miljön och kombinationen av gruv- och jordbruksarbete.

Kulturhistoriskt värde

Persberg tillhör de äldsta och för järnframställningen i västra bergslagsbygden mest betydelsefulla gruv- och hyttorterna med rötter i medeltida bergshantering. Mot en storslagen naturbakgrund ges har en autentisk föreställning om Bergslagens tidigindustriella bergs- och järnhantering samt om arbetsvillkor och livsmiljö i de för Bergslagen typiska gruv- och hyttsamhällena. Persberg tilldrar sig dessutom ett stort botaniskt och geologiskt intresse.

Hot

Ej specificerat.

Skydd

- Delar av gruvfältet utgör fornminne enligt Kulturminneslagen (KML)
- Högbergsfältet utgör naturreservat enligt Miljöbalken (MB)

Avsikter och åtgärder

Nybebyggelse och förändringar av befintliga byggnader, anläggningar, vägar med mera behandlas restriktivt. Fortsatt hävd av öppna odlingsytor.

Riksantikvarieämbetets värdetext (1996)

Motivering

Gruvmiljö och en av de äldsta gruvorterna i den mellansvenska bergslagsbygden och som genom sin storlek är av europeisk industrihistorisk betydelse.

Uttryck för riksintresset

Storgruvan på Odalfältet och Högbergsfältet med 40-tal gruvhål. Tydliga spår efter den gamla tillmakningsprocessen i den 1762 upptagna så kallade Tilas stoll. Herrgård, kapell, skolhus, arbetarbebyggelse, industribyggnader samt utskeppningsplats och småskaligt odlingslandskap.

Övrigt

Riksintresset Persberg överensstämmer i stort med kulturmiljön Persberg (172) enligt kulturmiljöprogrammet för Värmlands län.

Referenser

- Kulturminnesvårdens riksintressen i Värmlands län, Länsstyrelsen1980.

Ändringsinformation

Datum, kommentar:

- 2007-11-05: Huvuddelen av informationen hämtad från 1988 års beskrivning av riksintressen i Värmlands län.
- 2007-12-10: Beskrivningen av områdets skydd ändrad till aktuella förhållanden och gällande lagstiftning.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan.